TEMA **BARNS RETTIGHETER**

BARNS RETTIGHETER

FNs konvensjon om barnets rettigheter

Konvensjonen om barnets rettigheter, også kalt barnekonvensjonen, ble vedtatt av FN i 1989. Utgangspunktet er at barn (alle under 18 år) med sin fysiske og mentale umodenhet, er en særlig sårbar og utsatt gruppe som trenger omsorg og et spesielt vern. Av alle FNs konvensjoner om menneskerettigheter, har barnekonvensjonen størst oppslutning. Det at så å si hele verdenssamfunnet har forpliktet seg, gir konvensjonen en betydelig politisk, moralsk, men også juridisk kraft.[63] Når statene binder seg til konvensjonen (ratifiserer), må de endre sin nasjonale lovgivning slik at den samsvarer med bestemmelsene i avtalen. Barnekonvensjonen har en sterk stilling i norsk rett. I 2003 ble den inkludert i menneskerettighetsloven. Dersom det blir konflikt mellom barnekonvensjonen og annen norsk lovgivning, er det den førstnevnte som gjelder.

Kunnskap om barns rettigheter er viktig for å forebygge negativ sosial kontroll. Fordi barn og unge er en gruppe som er særlig utsatt for negativ kontroll, bør foreldre og andre omsorgspersoner bevisstgjøres på at barna har rettigheter, og at de ikke skal utsettes for vold. Tvert imot bør barna, etter hvert som de utvikles og blir eldre, få gradvis mer medbestemmelse og frihet.

Bakgrunn og forpliktelser for landene

Eglantyne Jebb (1876–1928) kalles barnekonvensjonens mor. Bakgrunnen for engasjementet hennes var erfaringene med hvordan krig og konflikt førte til lidelse for barn. *All krig, rettferdig eller ikke, er en krig mot barnet*, sa hun. I 1919 etablerte Jebb Redd Barna, og fikk stater til å hjelpe barn på tvers av landegrenser. I 1924 skrev hun utkastet til en «Erklæring om barnets rettigheter». Etter andre verdenskrig bredte menneskerettighetstenkningen om seg, og i 1959 vedtok FN, inspirert av Jebb, «Erklæringen om barnets rettigheter». Så, i 1989, ti år etter at kvinnene fikk sin konvensjon, ble «Konvensjonen om barnets rettigheter» endelig vedtatt.

[63] Høstmælingen, Kjørholt, Sandberg (2012): Barnekonvensjonen. Barns rettigheter i Norge. (s18)

Innhold
Barnekonvensjonen inneholder 54 artikler. Rettighetene må sees i sammenheng og utgjør et udelelig hele. Konvensjonen har fire generelle prinsipper:

1. ***Ikke-diskriminering.*** Alle barn har de samme rettighetene uavhengig av hudfarge, kjønn, språk, religion, politisk eller annen oppfatning, nasjonal, etnisk eller sosial opprinnelse, eiendomsforhold, funksjonshemming, fødsel eller annen stilling (art. 2)
2. ***Barnets beste.*** I alle avgjørelser som gjelder barn, skal man ta hensyn til hva som er best for barnet. Barnets beste skal være et grunnleggende hensyn. (art. 3)
3. ***Liv og utvikling:*** Alle barn har rett til å leve og få mulighet til å utvikle seg (art. 6)
4. ***Medvirkning.*** Alle barn har rett til å bli hørt (art. 12)

Det er naturlig også å fremheve barnets gradvise utvikling som et underliggende prinsipp i konvensjonen, slik at barnet bør få en stadig større innflytelse over sitt liv inntil det når myndighetsalder.[64] Konvensjonen sikrer blant andre disse rettighetene: ytringsfrihet; rett til å søke, motta og spre informasjon og ideer; tanke-, samvittighets- og religionsfrihet; organisasjons- og forsamlingsfrihet; beskyttelse mot psykisk og fysisk vold; rett til privatliv; rett til utdannelse, samt fritid, lek og hvile. Konvensjonen omtaler sårbare barn som for eksempel adopterte barn, flyktningbarn og funksjonshemmede barn.

Barna har fått det bedre!
Barnekonvensjonen har hatt stor betydning for barn i mange land. Mange stater har begynt å undersøke systematisk forholdene for barn og har iverksatt tiltak for å bedre situasjonen. Etter konvensjonen ble vedtatt har det skjedd mange positive utviklingstrekk. Flere barn lever opp, færre feilernæres og stadig flere – jenter som gutter – går på skolen. Skadelige skikker og vold, debatteres og fjernes. For 100 år siden var det vanlig rundt omkring i verden at barn ble slått, også på skolen. Fram til 1972 var det lov å slå barn i Norge. Barnekonvensjonens klare budskap er at barn skal beskyttes fra fysisk og psykisk vold. Statene har det viktigste ansvaret for å realisere barnekonvensjonen. Men siden det er oss som foreldre og omsorgspersoner som lever med barna hver eneste dag, er det vi som må sørge for at deres rettigheter respekteres.

[64] Ibid.

Utvalgte artikler i barnekonvensjonen
Artikkel 12 sier at «Alle barn har rett til å si meningen sin, og deres mening skal bli tatt på alvor». Det å ta barn og unge på alvor er viktig. I praksis betyr medbestemmelsesretten at barnet skal bli lyttet til i hjemmet, av foreldre og søsken, og av lærerne på skolen. Det skal legges mer vekt på barnets mening jo eldre hun blir. Retten til å bli hørt betyr ikke at barnet alltid har rett til å bestemme, men barnet har rett til å være med og påvirke.
Artikkel 16 gir barna rett til privatliv. Det betyr at barnet ikke skal utsettes for vilkårlig eller ulovlig innblanding i sitt privatliv, i familien, i hjemmet, heller ikke fra foreldrene. Foreldrene skal ikke uten videre sjekke mobilen til barnet eller snoke i tingene.
Artikkel 19 sier at barnet har rett til ikke å bli utsatt for fysisk eller psykisk vold, skade eller misbruk fra foreldre og andre omsorgspersoner.

Grunnloven
Grunnlovens § 104: «Barn har krav på respekt for sitt menneskeverd. De har rett til å bli hørt i spørsmål som gjelder dem selv, og deres mening skal tillegges vekt i overensstemmelse med deres alder og utvikling. Ved handlinger og avgjørelser som berører barn, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn. Barn har rett til vern om sin personlige integritet. Statens myndigheter skal legge forholdene til rette for barnets utvikling, herunder sikre at barnet får den nødvendige økonomiske, sosiale og helsemessige trygghet, fortrinnsvis i egen familie.»

Barneloven – utvalgte bestemmelser
- **§ 30.** Barnet har krav på omsorg og omtanke fra de som har foreldreansvaret. Foreldreansvaret skal utøves ut fra barnet sine interesser og behov. (...) Barnet må ikke bli utsatt for vold eller på annet vis bli behandlet slik at den fysiske eller psykiske helsen blir utsatt for skade eller fare. Dette gjeld også når volden brukes som ledd i oppdragelsen. Bruk av vold og skremmende eller plagsom framferd eller annen hensynsløs adferd overfor barnet er forbudt. (...)
- **§ 30 a.** En avtale foreldre eller andre gjør om ekteskap på vegne av barnet, er ikke bindende.
- **§ 31.** Etter hvert som barnet blir i stand til å danne seg egne synspunkter, skal foreldrene høre hva barnet har å si før de tar beslutninger om barnets personlige forhold. (...) Meningen til barnet skal bli vektlagt etter alder og modning. Når barnet er fylt 12 år, skal det legges stor vekt på hva barnet mener.
- **§ 32.** Barn som er fylt 15 år, avgjør selv spørsmål om valg av utdanning og om å melde seg inn i eller ut av foreninger.
- **§ 33:** Foreldrene skal gi barnet stadig større selvråderett med alderen og fram til det fyller 18 år.
- **§ 40-3:** Foreldre kan ikke etterlate et barn over 12 år i utlandet uten samtykke fra barnet.

FNs Barnekonvensjon – utvalgte bestemmelser[65]

Gjelder barn under 18 år (1)

Ingen diskriminering (2)
Alle barn har de samme rettighetene uavhengig av hudfarge, kjønn, språk, religion, politisk eller annen oppfatning, nasjonal, etnisk eller sosial opprinnelse, eiendomsforhold, funksjonshemming, fødsel eller annen stilling. Staten skal sørge for at ingen diskrimineres.

Barnets beste (3)
I alle avgjørelser som gjelder barn, skal man ta hensyn til hva som er best for barnet.
Barnets beste skal være et grunnleggende hensyn.

Statens ansvar (4)
Det er statens ansvar å sette barnerettighetene ut i livet.

Foreldreansvaret (5)
Staten skal respektere de rettigheter og plikter foreldrene og andre foresatte har for å gi barnet veiledning og støtte slik at barnet skal kunne hevde konvensjonens rettigheter.

Rett til liv (6)
Staten plikter så langt som mulig å sørge for at barn overlever og får utvikle seg.

Å si sin mening og bli hørt (12)
Barnet har rett til å si sin mening i alt som vedrører det og barnets meninger skal tillegges vekt.

Få og gi informasjon (13)
Barnet har rett til ytringsfrihet, til å søke, motta og spre informasjon og ideer av alle slag og på alle måter.

Tanke-, samvittighets- og religionsfrihet (14)
Barnet har rett til tanke-, samvittighets- og religionsfrihet. Staten skal respektere foreldrenes retter og plikter til å opplyse barnet om sine rettigheter i slike spørsmål.

Organisasjonsfrihet (15)
Barnet har rett til organisasjons- og forsamlingsfrihet.

Rett til privatliv (16)
Barnet skal ikke utsettes for vilkårlig eller ulovlig innblanding i sitt privatliv, i familien, i hjemmet eller i korrespondansen sin.

[65] Barnekonvensjonen i fulltekst kan lese her: *www.menneskerettighetsakademiet/frihet-ja*

FNs Barnekonvensjon – utvalgte bestemmelser

Foreldreansvaret (18)
Begge foreldrene har et hovedansvar for barnets omsorg og utvikling etter hva som er best for barnet. Staten skal gi støtte og sikre utvikling av institusjoner, tjenester og tiltak for omsorg for barn, herunder også ta hensyn til utearbeidende foreldre.

Beskyttelse mot misbruk (19)
Staten skal beskytte barnet mot fysisk eller psykisk mishandling, forsømmelse eller utnyttelse fra foreldre og andre omsorgspersoner.

Barn uten omsorg fra familien (20)
Barn som er uten familiemiljø, har særlig rett på beskyttelse og omsorg, for eksempel ved plassering i fosterhjem, eller om nødvendig, ved egnet institusjon eller ved adopsjon.

Flyktningbarn (22)
Barn som søker flyktningstatus eller som anses som flyktninger, skal få nødvendig vern og humanitær hjelp.

Barn med funksjonshemminger (23)
Barn med psykiske og fysiske funksjonshemminger har rett til å leve et fullverdig og anstendig liv (...)

Utdanning og målet med utdanning (28 og 29)
Barnet har rett til utdanning. / Utdanningen skal fremme utvikling av barnets personlighet, og teoretiske og praktiske ferdigheter. Den skal skape respekt for menneskerettighetene og fremme holdninger om fred, toleranse, og vennskap mellom folk. Utdanningen skal skape respekt for naturen, og for barnets egen og andres kultur.

Minoriteter og urbefolkning (30)
Barn som tilhører en minoritet eller urbefolkningen, har rett til sammen med andre i sin gruppe, å nyte godt av sin kultur, religion og eget språk.

Lek og fritid (31)
Barnet har rett til hvile, fritid og lek, og til å delta i kunst og kulturliv.

Narkotika (33)
Barnet har rett til å bli beskyttet mot ulovlig bruk, omsetting og produksjon av narkotiske stoffer.

Seksuell utnytting (34)
Barnet har rett til beskyttelse mot alle former for seksuell utnyttelse og misbruk.

Barn i krig (38)
Staten skal sette i verk tiltak for å hindre at barn som ikke er fylt 15 år, tar direkte del i krigføring. (Et tillegg i 2000 hevet denne aldersgrensen til 18 år.)